

ONDEUGDELIJKE MIJNEN VEROORZAAKTEN 'VUURWERKRAMP'

Hier volgt de complete tekst van het verhaal dat verscheen in Metro

Door Pamela Hemelrijk

Bij de vuurwerkramp in Enschede zijn indertijd niet alleen rotjes en voetzoekers in de lucht gevlogen, maar ook militaire explosieven. Twee militaire experts, die kort na de explosie op het rampterrein arriveerden, hebben in de ravage ontstekingsmechanismen zien liggen (vermoedelijk van landmijnen) en dat ook hun superieuren gerapporteerd. Ze werden prompt weggestuurd met de instructie om over hun vondst te zwijgen. In de weken na de ramp zijn ze diverse malen anoniem met de dood bedreigd.

Dat schrijft de onderzoeksjournalist Alexander Nijeboer in Nieuwe Revu van deze week. De auteur, die werkt aan een boek over de beruchte landmijnen-affaire, zegt zelf ook te zijn bedreigd. Via anonieme nachtelijke telefoontjes is hem te verstaan gegeven dat hij, in het belang van zijn eigen gezondheid, zijn onderzoek beter kon staken.

De branchevereniging van vuurwerkfabrikanten (VEN) heeft altijd staande gehouden dat een schokgolf zoals die zich in Enschede heeft voorgedaan, nooit veroorzaakt kon zijn door vuurwerk alleen? We hebben begin 2003 voorgesteld dit proefondervindelijk te bewijzen door een lege bunker te vullen met 5000 kilo van het zwaarste vuurwerk, en die in brand te steken?, zegt VEN-voorzitter Gerrit Wagenvoort? Maar het ministerie van VROM, waar het Vuurwerkbesluit onder valt, weigerde daarvoor toestemming te geven. Al onze pogingen om de waarheid aan het licht te brengen zijn gedwarsboemd. Iedereen die iets weet of aandraagt wordt stelselmatig monddood gemaakt.?

Saillant detail is volgens Wagenvoort dat de gemeente Enschede keer op keer ? illegaal ? extra vergunningen aan SE Fireworks heeft verleend op voorspraak van Defensie. Dit departement werd verondersteld toezicht te houden op de veiligheid van het opgeslagen vuurwerk. Bovendien is er, zoals intussen is komen vast te staan, een onschuldige veroordeeld voor het stichten van de brand. Rechercheurs die beweerden dat hiertoe bewijsmateriaal was vervalst, werden van de zaak afgehaald..

Defensie wenst niet te reageren op de onthullingen van Nijeboer. De landmijnen-affaire, waaraan klokkenluider Fred Spijkers zijn faam dankt, speelt al sinds de late jaren zestig. Defensie nam toen het initiatief om een nieuw type anti-personeelsmijn te laten ontwikkelen, de AP-23. Diverse hoge ambtenaren van Defensie zouden in dit project een persoonlijk financieel belang hebben gehad. De mijnen bleken van meet af aan ondeugdelijk te zijn, en op gezette tijden spontaan te exploderen. Bij instructielessen in de kazerne zijn daardoor in 1983 en 1984 acht doden gevallen. De AP-23 bleef niettemin gehandhaafd. Volgens een (overigens vernietigend) onderzoeksrapport van de Nationale Ombudsman is pas in 1997, onder druk van toenmalig staatssecretaris Gmelich Meijling, besloten de hele partij van 30.000 afgekeurde exemplaren te laten vernietigen - door een gespecialiseerd bedrijf in Frankrijk.

Volgens bronnen bij Defensie is echter een groot deel van de afgekeurde mijnen (20.000 stuks) in 1998 weliswaar uit de militaire opslagplaatsen en voorraadlijsten verwijderd, maar niet vernietigd. Men durfde het transport niet aan. Besloten werd de mijnen op te slaan op particuliere opslagterreinen. Zo had Defensie tenminste ?op papier? aan zijn verplichtingen voldaan, aldus Nijeboer in de Nieuwe Revu..

Onlangs heeft de huidige staatssecretaris van Defensie, Van der Knaap, tegen de wil van de Tweede Kamer in, besloten alle dossiers over de landmijnen-affaire ontoegankelijk te maken tot 70 jaar na Spijkers? dood. Spijkers, bedrijfsmaatschappelijk werker bij Defensie, werd in 1984 op pad gestuurd met de opdracht om de weduwe van een bij instructielessen omgekomen militair mee te delen dat haar man door eigen onzorgvuldigheid om het leven was gekomen. Hij negeerde dat bevel en ging zelf op onderzoek uit. De gevolgen waren desastreus: de bedrijfsarts rapporteerde dat Spijkers aan wanen leed, parano?de was en indianenverhalen rondvertelde. Enige jaren later werd hij op grond daarvan ontslagen, in weerwil van drie contra-expertises van psychiaters, die verzekerden dat Spijkers volstrekt normaal was. Hij vocht zijn ontslag aan bij de Centrale Raad van Beroep, maar werd in het ongelijk gesteld. Later bleek dat de rechter die het ontslag had bekrachtigd, mr. H.A.A.G. Vermeulen, eerder top-ambtenaar was geweest op Binnenlandse Zaken, het ministerie dat belast is met het personeelsbeleid van de overheid. Met andere woorden: het ontslag van Spijkers was onder zijn supervisie in gang gezet. Over mr. Vermeulen zijn tot twee maal toe kamervragen gesteld, maar die werden door kamervoorzitter Jeltje van Nieuwenhoven terzijde gelegd met een beroep op de scheiding der machten.

Ook Spijkers is bedreigd, o.a. door staatssecretaris van Hoof zelf. Die nodigde hem in 2000 uit voor een etentje, nadat bij een onderzoek van bureau KPMG zeer belastende documenten waren opgedoken over diverse politici en topambtenaren. ?Wanneer jij deze stukken naar buiten brengt?, sprak de bewindsman, ?dan heb ik ook een wapen dat voor jou absoluut en onherroepelijk dodelijk is?. Later verklaarde Van Hoof dat hij het niet letterlijk had bedoeld..

Tot twee maal toe zijn er voorts aanslagen op Spijkers? leven gepleegd. Toen hij, op 18 juni 1989, op de parkeerplaats van McDonalds in Huis ter Heide, uit zijn auto stapte werd het vuur op hem geopend, naar later bleek door dienstplichtige militairen uit Soesterberg. Bij de fotoherkenning identificeerde Spijkers 5 daders. Zij

werden slechts disciplinair gestraft. Later deed Defensie het voorval af als 'een kwajongensstreek'. Op 16 februari 2003 werd Spijkers in zijn woonplaats moedwillig aangereden door een lichtgrijze Ford Mondeo. Hij deed aangifte, maar de daders zijn nooit gepakt.

Spijkers is geadopteerd door de mensenrechtenorganisatie Geneva Initiative on Psychiatry (GIP), die het medisch onderzoek van Defensie heeft betiteld als 'een duidelijk geval van politiek misbruik van de psychiatrie, echter ditmaal niet in de Sovjet-Unie maar in Nederland'.

In 2002 ging Defensie ogenschijnlijk door de knie, en kende Spijkers een schadevergoeding toe van 1,6 miljoen euro, belastingvrij. Voorwaarde was dat Spijkers nooit meer iets naar buiten zou brengen over wat hem was overkomen. Spijkers heeft dat nooit willen beloven; hij wilde geen zwijggeld, maar gerechtigheid. Derhalve heeft hij nooit een cent van dat bedrag in handen gekregen. Kort geleden ontving hij van de fiscus echter toch een belastingaanslag over het jaar 2002: van in totaal 1,1 miljoen euro. Volgens de belastingdienst is er geen sprake van een ve

Pamela Hemelrijk 16 januari 2006

DE VOORRAAD AP-23'S BEDROEG 220.000; NIET 40.000.

Bij de landmijnen-affaire, de grootste doofpot-operatie uit de geschiedenis van het Nederlandse leger, vallen nog steeds nieuwe skeletten uit de kast. Het schandaal rond de door Defensie ontwikkelde AP-23 mijn, die spontaan bleek te ontploffen en bij instructielessen aan 8 Nederlandse militairen het leven heeft gekost, sleept zich nu al ruim dertig jaar voort. Al die tijd heeft Defensie ons doen geloven dat het om een voorraad van 40.000 exemplaren ging, die tenslotte in de late jaren negentig allemaal zijn vernietigd.

Maar het waren er in werkelijkheid 220.000, zo blijkt uit een inventarisatie van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Vraagje aan staatssecretaris Van der Knaap: wat is er met die andere 180.000 zelfontbrandende boobytraps gebeurd? Liggen die nog ergens opgeslagen? Of zijn ze aan het buitenland verkocht?

Het SIPRI, een internationaal erkend onderzoeksinstituut, heeft in 1996, in een lijvig rapport genaamd Dutch Surplus Weapons, een nauwkeurige inventarisatie gemaakt van al het materieel dat door het Nederlandse leger moest worden afgestoten. De grote dump-operatie hield verband met de val van de Berlijnse muur en de ineenstorting van het Warschau-pakt, waardoor het Nederlandse leger zich niet meer zozeer op verdediging van het Nederlands grondgebied, als wel op deelneming aan internationale vredesmissies ging concentreren. In het SIPRI-rapport wordt gewag gemaakt van 220.000 AP-23's. Op pagina 7 om precies te zijn. De kosten van vernietiging, aldus het SIPRI, werden indertijd geraamd op 10 miljoen gulden.

Toch nog maar even gecheckt bij Defensie voorlichting. Je weet tenslotte maar nooit of we het al die jaren verkeerd hebben begrepen. Voorlichter Van de Wetering wil zelf niet zeggen hoe groot de totale voorraad was, ("in verband met de gevoeligheid van de mijnen-affaire") maar stuurt wel een drietal kamerstukken waaruit het volgens hem valt op te maken. Na veel zoeken blijkt dat inderdaad het geval te zijn. In paragraaf 30 van de Begroting 1998 van het ministerie van Defensie staat het zwart op wit:

"Het besluit van 11-3-1996 alle anti-personeelsmijnen af te schaffen, betekende dat ook de AP-23 (...) moest worden vernietigd. (...) Met de vernietiging van de AP-23 werd eind 1996 aangevangen. Tot november 1997 waren er 24.953 mijnen vernietigd. Het restant (20.073 mijnen) zal uiterlijk in mei 1998 zijn vernietigd". Alles bijeen dus 45.026 exemplaren. That leaves, als we het SIPRI serieus nemen, 174.974 exemplaren unaccounted for.

Dit maakt het artikel "Dood aan de klokkenluider", dat vorig jaar in Nieuwe Revu verscheen, des te opmerkelijker: daarin wordt een verband gelegd tussen de mijnen-affaire en de vuurwerkcramp in Enschede. Volgens de auteur, onderzoeksjournalist Alexander Nijeboer, melden bronnen binnen het leger dat niet alle AP-23's zijn vernietigd (te duur en te gevaarlijk), maar opgeslagen op particuliere terreinen. Zo verdwenen ze uit de officiële voorraadlijsten, en had Defensie tenminste op papier aan zijn verplichtingen voldaan. De vuurwerkbranche heeft altijd volgehouden dat een schokgolf zoals die zich in Enschede heeft voorgedaan, nooit veroorzaakt kon zijn door vuurwerk alleen. De branchevereniging heeft zelfs aangeboden dit proefondervindelijk te bewijzen, maar kreeg daarvoor geen toestemming van de autoriteiten. Nijeboer heeft twee Defensiemedewerkers gesproken, die vlak na de plof op het rampterrein zijn geweest. In de ravage hadden zij militaire ontstekingsmechanismen liggen, oftewel: de restanten van landmijnen. Zij rapporteerden dit aan hun superieuren, en werden tot hun verbazing onmiddellijk weggestuurd met de instructie om over hun vondst te zwijgen als het graf. In de weken na de ramp zouden zij diverse keren anoniem met de dood

zijn bedreigd. Zij wensen dan ook anoniem te blijven, uit vrees voor hun leven.

Lagen er wellicht afgedankte AP-23's opgeslagen bij SE Fireworks? Het zou ook verklaren waarom het rampterrein tijdens het puinruimen hermetisch werd afgesloten voor pottenkijkers. Zelfs de bewoners van de weggevaagde huizen werd de toegang tot hun rechtmatige eigendommen ontzegd. Dat leidde tot schokkende taferelen: één bewoner werd zo laaiend dat hij probeerde met zijn auto dwars door de afzetting te denderen. Dan was er nog die fotograaf, die luchtfoto's had gemaakt van zijn verwoeste huis, met het oog op de verzekering. Zijn filmrolletje werd door Defensie in beslag genomen. Hij heeft het, bij mijn weten, nooit teruggekregen. Pas veel later, toen de bulldozers hun werk al goeddeels hadden gedaan, zijn de bewoners ten langen leste in een busje geladen voor een symbolisch bliksemritje door hun voormalige wijk. Uitstappen mocht niet. De meesten hebben hun eigen straat niet eens gezien.

Waarom ging dat allemaal zo spastisch? Mochten de bewoners (laat staan andere onbevoegden!) de wijk niet in "om de speurtocht naar overledenen niet te storen", zoals de officiële lezing luidde? Of was het misschien de speurtocht naar landmijnrestanten, die het daglicht niet kon velen?

Het valt niet uit te sluiten, bij een defensie-apparaat dat er al talloze malen blijk van heeft gegeven niet terug te deinzen voor aperte leugens en regelrechte bedreigingen. Defensiedewerker Fred Spijkers, de klokkenluider die het AP-23 schandaal aan het rollen bracht, is zelfs met de dood bedreigd door de toenmalige Defensie-staatssecretaris Van Hoof persoonlijk. ("Wanneer jij deze belastende stukken naar buiten brengt", zei Van Hoof bij die gelegenheid, "dan heb ik een wapen dat voor jou absoluut en onherroepelijk dodelijk is." Later heeft Van Hoof verklaard dat hij het niet letterlijk had bedoeld. De belastende stukken zullen voorlopig niet naar buiten komen, want onlangs heeft Van Hoofs opvolger Van der Knaap - tegen de wens van de Tweede Kamer in! - besloten alle archieven over de landmijnen-affaire ontoegankelijk te maken tot 70 jaar na Spijkers' dood.)

Bovendien zijn er twee aanslagen op Spijkers' leven gepleegd, waarvan eentje door dienstplichtige militairen uit Soesterberg, die op een parkeerterrein in Huis ter Heide het vuur op hem openden. Ze misten. De daders zijn slechts disciplinair gestraft. Volgens Defensie ging het om "een kwajongensstreek".

Ook Alexander Nijeboer heeft nachtelijke anonieme telefoontjes ontvangen waarbij hem met klem werd geadviseerd zijn onderzoek te staken, "in het belang van zijn eigen gezondheid". Hij werkt aan een boek over de landmijnen-affaire, dat eind dit jaar zal verschijnen bij uitgeverij De Papieren Tijger. Als er tenminste niks tussenkomt.

Ten overvloede nogmaals Defensievoorlichting gebeld, om een reactie te vragen op het SIPRI-rapport. Na twee dagen, en diverse malen aandringen, antwoord gekregen: "Het SIPRI baseert zich op cijfers van Jane's Defense Weekly", aldus de woordvoerder. "Maar onze cijfers zijn anders."
- Moet ik daaruit afleiden dat zowel het SIPRI als Jane's Defense Weekly onbetrouwbare bronnen zijn? -
"Dat zijn beide internationaal zeer gezaghebbende organisaties. Maar U moet zich baseren op de cijfers van Defensie".

Nou, gezien de ontzagwekkende hoeveelheid leugens die Defensie de afgelopen 30 jaar over de landmijnen-affaire heeft gedebiteerd, voel ik daar eerlijk gezegd bijzonder weinig voor.